

**KICHIK BIZNES RIVOJIDA BANK KREDITLARINING TA'SIRI
VA SAMARADORLIGI**

Davronbekov Humoyunmirzo Oybek o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti

iqtisodiyot(tarmoqlar va sohalar) yo'nalishi 4-kurs K-50-22-guruh

Ilmiy rahbar: Muxtarov Maxmudjon Marifovich

Iqtisodiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznesni rivojlantirish jarayonida bank kreditlarining ta'siri va samaradorligi tahlil qilinadi. Kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyoji va ushbu ehtiyojni qondirishda bank kreditlarining o'rni yoritilgan. Tadqiqotda kredit mablag'lari kichik biznes korxonalarining ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, bank kreditlari, moliyaviy ta'sir, samaradorlik, tadbirkorlik, investitsiya, kredit siyosati, iqtisodiy rivojlanish, moliyalashtirish.

Abstract: This article analyzes the impact and effectiveness of bank loans in the development of small business. It highlights the financial needs of small business entities and the role of bank lending in meeting these needs. The study demonstrates that credit funds contribute to the expansion of production capacity, creation of new jobs, introduction of innovative technologies, and improvement of competitiveness of small enterprises.

Key words: small business, bank loans, financial impact, efficiency, entrepreneurship, investment, credit policy, economic development, financing.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние и эффективность банковских кредитов в развитии малого бизнеса. Рассматриваются потребности субъектов малого предпринимательства в финансовых ресурсах и роль банковского кредитования в удовлетворении этих потребностей. В исследовании обосновывается, что кредитные средства способствуют расширению производственных мощностей, созданию новых рабочих мест, внедрению инновационных технологий и повышению конкурентоспособности малых предприятий.

Ключевые слова: малый бизнес, банковские кредиты, финансовое влияние, эффективность, предпринимательство, инвестиции, кредитная политика, экономическое развитие, финансирование

So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Chunki kichik biznes nafaqat iqtisodiy o‘shishning muhim drayveri, balki aholi bandligini ta‘minlash, daromadlarni oshirish va hududlar iqtisodiy faolligini kuchaytirishda ham asosiy o‘rin tutadi. Shu sababli kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, xususan bank kreditlari orqali ularning faoliyatini kengaytirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

O‘zbekistonda kichik biznesni rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni kichik biznes va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish hamda moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashga qaratilgan muhim hujjatlardan biri hisoblanadi[1]. Ushbu qaror asosida bank tizimida kreditlash mexanizmlarini soddalashtirish, imtiyozli kreditlar ulushini oshirish va tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash choralari kuchaytirildi. Biroq amaliyotda kichik biznes subyektlarining kredit olish jarayonida ayrim muammolar, jumladan garov ta‘minoti yetishmasligi, kredit foiz stavkalari va moliyaviy savodxonlik darajasi bilan bog‘liq muammolar ham mavjud. Shu sababli bank kreditlarining kichik biznes rivojiga ta‘sirini chuqur o‘rganish va ularning samaradorligini oshirish yo‘llarini ishlab chiqish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kichik biznesni rivojlantirishda bank kreditlari muhim moliyaviy instrument sifatida xizmat qiladi. Ular tadbirkorlik subyektlariga o‘z faoliyatini boshlash, kengaytirish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab kichik korxonalar aynan kredit mablag‘lari hisobiga barqaror faoliyat yuritish va bozor talabiga moslashishga erishmoqda.

Bank kreditlarining kichik biznes rivojiga ta‘siri bir necha asosiy yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi.

Birinchidan, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish hajmini oshirish. Masalan, kichik mebel ishlab chiqarish ustaxonasi bankdan 150 million so‘m kredit olib, zamonaviy stanoklar xarid qiladi[2]. Natijada ishlab chiqarish quvyati oshadi,

mahsulot sifati yaxshilanadi va buyurtmalar soni ko'payadi. Shu orqali korxonalar bozorda raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, yangi ish o'rinlarini yaratish. Kredit mablag'lari hisobiga kengaygan korxonalar qo'shimcha ishchi kuchiga ehtiyoj sezadi. Masalan, xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik korxonalar kredit evaziga filial ochib, o'rtacha 5–10 nafar yangi xodimni ish bilan ta'minlashi mumkin. Bu esa hududlarda bandlik darajasining oshishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, innovatsion texnologiyalarni joriy etish. Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun texnologik yangilanish muhimdir. Kichik biznes subyektlari kredit mablag'lari orqali raqamli tizimlar, avtomatlashtirilgan uskunalar va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etmoqda[3]. Masalan, kichik qishloq xo'jaligi korxonasi tomchilatib sug'orish tizimini joriy etish orqali suv sarfini kamaytirib, hosildorlikni sezilarli oshirishi mumkin.

To'rtinchidan, xizmatlar sifatini yaxshilash va bozorni kengaytirish. Kredit yordamida kichik korxonalar marketing faoliyatini rivojlantiradi, yangi filiallar ochadi va mahsulotlarini kengroq bozorga chiqaradi. Masalan, kichik non ishlab chiqarish korxonasi kredit asosida zamonaviy qadoqlash uskunalari sotib olib, mahsulotini supermarketlar tarmog'iga yetkazib berishni yo'lga qo'yishi mumkin.

Shuningdek, bank kreditlarining samaradorligi iqtisodiyotning umumiy holatiga ham bog'liq. Kredit resurslarining qulay shartlarda taqdim etilishi kichik biznes faolligini oshiradi, aksincha murakkab kredit talablari esa tadbirkorlik tashabbuslarini cheklashi mumkin. Shu sababli kreditlash tizimini soddalashtirish, foiz stavkalarini optimallashtirish va raqamli bank xizmatlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, bank kreditlari kichik biznesni rivojlantirishda asosiy harakatlantiruvchi kuchlardan biri bo'lib, ular iqtisodiy faollikni oshirish, bandlikni kengaytirish va hududiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Kichik biznesni rivojlantirishda bank kreditlarining ta'siri O'zbekiston iqtisodiy amaliyotida muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2024-yilgi hisobotida qayd etilishicha, kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi oshishi real sektorning kengayishiga va iqtisodiy faollikning kuchayishiga olib kelmoqda[4]. Ushbu ma'lumot kredit siyosatining iqtisodiy o'sishdagi rolini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi yillarda kichik biznesga yo'naltirilgan kreditlar ulushi bank kredit portfelida

sezilarli darajada oshgan. Bu holat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida investitsion faollikning ortishiga sabab bo'lmoqda.

Shuningdek, Iqtisodiyot nazariyasi darsligida kichik biznes rivojida kredit va investitsiya resurslarining o'rni alohida ta'kidlanadi. Mualliflar fikriga ko'ra, kreditlar kapital aylanishini tezlashtiradi va korxonalarining ishlab chiqarish quvvatini oshiradi². Bu nazariy yondashuv amaliy natijalar bilan ham tasdiqlanadi.

Masalan, Markaziy bankning statistik ma'lumotlarida kichik biznes kreditlari hisobiga ishlab chiqarish korxonalarining mehnat unumdorligi oshgani qayd etilgan. Kredit mablag'lari evaziga zamonaviy uskunalarni xarid qilgan korxonalarda ishlab chiqarish hajmi o'rtacha 20–35% gacha o'sishi kuzatilgan. Bu esa kreditlarning real sektor samaradorligiga bevosita ta'sirini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, Moliya asarida kredit resurslarining iqtisodiy ahamiyati batafsil yoritilgan. Unda kreditlar iqtisodiy subyektlarning likvidligini oshirishi va investitsion loyihalarni moliyalashtirishda asosiy manba ekanligi ta'kidlanadi³. Ushbu ilmiy yondashuv kichik biznesning kengayishi kreditga bevosita bog'liqligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmonida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash va kredit resurslariga kirishni kengaytirish asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan[5]. Ushbu hujjat asosida imtiyozli kreditlar ulushi oshirilib, tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy imkoniyatlari kengaytirildi.

Biroq Markaziy bank hisobotlarida kredit olish jarayonida muammolar ham mavjudligi qayd etilgan. Jumladan, garov ta'minoti yetishmasligi va kredit foiz stavkalarining nisbatan yuqoriligi ayrim kichik biznes subyektlari uchun cheklov yaratmoqda. Bu esa kredit samaradorligini to'liq oshirish uchun tizimli islohotlar zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tahlillar shuni ko'rsatadiki, bank kreditlari kichik biznes rivojida asosiy moliyaviy omil bo'lib, ishlab chiqarish hajmi, bandlik darajasi va innovatsion faollikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli kredit siyosatini yanada liberallashtirish va moliyaviy xizmatlarni raqamlashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Kichik biznesni rivojlantirishda bank kreditlarining ta'siri va samaradorligini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, kredit resurslari tadbirkorlik faoliyatining barqaror o'sishini ta'minlovchi eng muhim moliyaviy omillardan biridir. Kichik biznes subyektlari uchun bank kreditlari ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish, zamonaviy

texnologiyalarni joriy etish hamda bozor raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, kredit tizimi iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ham sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar davomida shuni aniqlash mumkinki, kreditlardan samarali foydalanish kichik biznesning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi va ularning iqtisodiy faolligini oshiradi. Biroq kredit olish jarayonidagi ayrim murakkabliklar, garov ta'minoti talablari va foiz stavkalari tadbirkorlar uchun ma'lum cheklovlar yaratadi. Shu sababli kreditlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish, imtiyozli kreditlarni kengaytirish va raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida". Toshkent, 2022.
2. Shodmonov Sh., G'afurov U. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2010.
3. Vahobov A.V., Hasanov N.X. Moliya. Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2012.
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi va kredit siyosati bo'yicha yillik hisobotlar. Toshkent, 2023–2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. 2024-yil bank tizimi va kredit siyosati hisobotlari. Toshkent, 2024.
6. Shodmonov Sh., G'afurov U. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2010.